

राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियान (NMSA) अंतर्गत
शेतावरील पाणी व्यवस्थापन (OFWM) सन २०१४-१५
मध्ये राज्यात राबविण्यासाठी प्रशासकीय मान्यता
देण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन

कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: शाशेअ-२०१४/प्र.क्र.९२/४अ

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक

मंत्रालय, मुंबई-४०००३२

तारीख: ७ जूलै, २०१४

वाचा —

- १) केंद्र शासनाने www.agricoops.nic.in या सांकेतिक स्थळावर निर्गमित केलेल्या राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियानाच्या मार्गदर्शक सुचना
- २) केंद्र शासनाचे पत्र क्र.११-३५/२०१०- Hort दि.२६/०२/१४
- ३) कृषि आयुक्तालयाचे पत्र क्र.जा कृआ/फलो-६ /प्र.क्र.१९/२३४/२०१४ दिनांक १५/०४/१४
- ४) शासन निर्णय क्रमांक: क्र. शाशेअ २०१४/प्र.क्र.८६/४अ दि.२१/०४/२०१४
- ५) केंद्र शासनाचे पत्र क्र.११-३२/२०१४/Hort दिनांक २८/०४/२०१४
- ६) केंद्र शासनाचे पत्र क्र.११-४/२०१२/Hort, दिनांक ०१/०५/२०१४

प्रस्तावना

केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय सुक्ष्म सिंचन अभियान सन २००५-०६ पासून राज्यामध्ये राबविण्यात येत होते. सदर अभियाना अंतर्गत अल्प व अत्यल्प भुधारक शेतकऱ्यांना केंद्र शासनाकडून ५०% व इतर शेतकऱ्यांना ४०% व राज्य शासनाकडून १०% याप्रमाणे अनुक्रमे ६०% व ५०% अनुदान देय होते. सन २०१४-१५ पासून केंद्र शासनाने केंद्र पुरस्कृत योजनांची पुनर्रचना केली असून काही योजना एकत्रित करून अभियान म्हणून राबविण्याचे निश्चित केले आहे. सदर पुनर्रचनेमध्ये राष्ट्रीय सुक्ष्म सिंचन अभियान (NMMI), राष्ट्रीय सेंद्रीय शेती प्रकल्प (NPOF), राष्ट्रीय मृदा आरोग्य व सुपिकता व्यवस्थापन प्रकल्प (NPMSH&F) आणि कोरडवाहू शाश्वत शेती कार्यक्रम (RADP) या सर्व योजना एकत्रितरित्या राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियान म्हणून राबविण्याचे निश्चित केले आहे. या अभियानामध्ये पुढील घटकांचा समावेश करण्यात आला आहे. १. कोरडवाहू क्षेत्र विकास (RAD) २. शेती जलव्यवस्थापन (OFWM) ३. मृदा आरोग्य व्यवस्थापन (SHM) व ४. वातावरण बदल आणि शाश्वत शेती: सनियंत्रण, रचना व संजालन (CCSAMMN).

शेती जलव्यवस्थापन (OFWM) अंतर्गत केंद्र शासनाने सूक्ष्म सिंचन, शेतावरील पाणी वाटप/उपयोजना व शेतावरील निचरा व्यवस्थापन या घटकांचा समावेश करण्यात आला आहे.

केंद्र शासनाने दि. १ मे, २०१४ च्या पत्रान्वये राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियानांतर्गत शेतावरील पाणी व्यवस्थापन या घटकासाठी महाराष्ट्र राज्यासाठी रु.२५०.०० कोटी एवढ्या रक्कमेच्या कार्यक्रमास मान्यता दिलेली आहे. केंद्र शासनाच्या मंजूरीनुसार केंद्र हिश्यापोटी रु. २५०.०० कोटी व त्याप्रमाणात राज्य हिश्यापोटी रु.६१.१४ कोटी अशा एकुण रु.३११.१४ कोटी एवढ्या रक्कमेच्या कार्यक्रमास प्रशासकीय मंजूरी देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय

केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियानांतर्गत शेतावरील पाणी व्यवस्थापन हा घटक सन २०१४-१५ मध्ये राबविण्याकरीता केंद्र हिश्यापोटी रु.२५०.०० कोटी (अक्षरी रूपये दोनशे पन्नास कोटी फक्त) व त्यास पूरक राज्य हिस्सा रु.६१.१३७३ कोटी (रूपये एकसष्ट कोटी तेरा लाख त्र्याहत्तर हजार फक्त) अशा एकूण रु.३११.१३७३ कोटी (तीनशे अकरा कोटी तेरा लाख त्र्याहत्तर हजार फक्त) निधीच्या कार्यक्रमास शासनाची प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सन २०१४-१५ या वर्षात उपलब्ध होणारा निधी, सन २०१४-१५ या आर्थिक वर्षात बसविण्यात आलेल्या संचासाठीच वापरण्यात यावा.

३. सन २०१३-१४ चे प्रलंबित प्रस्ताव ग्रामिण पायाभूत विकास निधी मालिका — २० मधून निधी उपलब्ध झाल्यानंतर सदर निधीतून निकाली काढण्यात यावे.

४. अनुदानाची रक्कम ऑन लाईन पद्धतीने लाभार्थ्याच्या बँक खात्यात जमा करण्यात यावी.

५. सन २००८-०९ पासून राज्य हिश्याचा निधी जिल्ह्यांचे जिल्हा नियोजन समितीमार्फत वितरीत करण्यात येतो. या बाबतची सुधारीत कार्यपद्धती राज्य शासनाच्या नियोजन विभागाचा शासन निर्णय क्र.जीवायो-१००७/प्र.क्र.३९/कार्यासन-१४१४ दि.१६/०२/२००८ अन्वये निश्चित करण्यात आली आहे. सदरहू शासन निर्णयानुसार जिल्हास्तरावर जिल्हाधिकारी यांनी योजनेची अंमलबजावणी करावी.

६. शेतावरील पाणी व्यवस्थापन घटकांतर्गत बसविण्यात आलेल्या सूक्ष्म सिंचन संचाची मोका तपासणी कृषि सहाय्यक १००%, कृषि पर्यवेक्षक ५०%, मंडळ कृषि अधिकारी ३०%, तालुका कृषि अधिकारी २०%, उपविभागीय अधिकारी ३%, जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी १%, विभागीय कृषि सहसंचालक प्रतिमाह ५ संच आणि पालक संचालक प्रतिमाह १ संच यांनी याप्रमाणे तपासणी तातडीने करावी. तदंतर सिपेट या केंद्रिय संस्थेकडून, प्राप्त झालेल्या प्रस्तावांचे १% या प्रमाणात मूल्यांकन करण्यात यावे. हिच पद्धत यापुढे सर्व प्रलंबित अनुदान प्रकरणांसाठीही राबविण्यात यावी. मोका तपासणी व योग्य सनियंत्रणासाठी केंद्र शासनाच्या निकषाप्रमाणे प्रशासकीय निधी वापरून राज्य, विभागीय व जिल्हास्तरीय पथक निर्माण करावे व १००% तपासणीसाठी आवश्यकते प्रमाणे ह्याच मर्यादेत भाड्यावर वाहनांचा वापर करावा.

७. केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियानांतर्गत शेतावरील पाणी व्यवस्थापन उपअभियान राबविताना पुढील सुचनांचे काटेकारपणे पालन करण्यात यावे.

- १) शेतावरील पाणी व्यवस्थापन या घटकाचा भर ठिबक व तुषार सिंचन, पाणी उपयोजन आणि वितरण व्यवस्था, दुय्यम साठवणुक आणि निचरा विकास यासारखे तंत्रज्ञान यथायोग्य विकसित करून पाण्याचा काटकसरीने वापर करण्याची क्षमता वाढविण्यावर असेल.
- २) शेतकऱ्यांवर भुर्दंड पडणार नाही अशी स्थळ आणि पिकनिहाय विनिर्दिष्ट तांत्रिक सिंचन यंत्रणा अवलंबण्यात यावी.
- ३) सुक्ष्म सिंचनासाठी देण्यात आलेल्या अनुदानापैकी कमीतकमी २५ % अनुदानाचा वापर पिक क्षेत्रासाठी करण्यात यावा.
- ४) शेतावरील पाणी व्यवस्थापन अंतर्गत सुक्ष्म सिंचनासाठी एका लाभार्थ्यास ५ हेक्टर मर्यादेपर्यंत लाभ देय राहिल. सदर लाभार्थ्यास दहा वर्षांच्या कालावधीपर्यंत पुर्वी संच बसविलेल्या क्षेत्रावर पुन्हा लाभ अनुज्ञेय असणार नाही.
- ५) पाण्याचे परिणामकारक व्यवस्थापन, पिक व जमिनीचे विकास व्यवस्थापन उपाययोजना यासाठी आवश्यक प्रशिक्षण देण्यात यावे.
- ६) जिल्हा पातळीवरील अंमलबजावणी यंत्रणेने लाभार्थ्यांची निवड आणि अनुदानाचे वितरण पारदर्शक पद्धतीने व त्वरेने होईल याची खातरजमा करावी व सर्व ठिकाणी एकसमान पद्धती अवलंबण्यात यावी.
- ७) लाभार्थ्यांची निवड करताना पंचायत राज संस्थांचा सहभाग घेण्यात यावा.
- ८) उचित तंत्रज्ञान, शेती पद्धती आणि तांत्रिक मदत यांच्या निवडीसाठी ICAR संस्था, राज्यातील कृषि विद्यापिठे, कृषि विज्ञान केंद्रे, आत्मा आणि नामांकित स्वयंसेवी संस्था यांचा सल्ला घेण्यात यावा.
- ९) पुढील पाच वर्षांच्या कालावधीत अनुदानाची रक्कम शेतकऱ्यांच्या/लाभार्थ्यांच्या आधार नंबरवर आणि ज्या जिल्ह्यात उपलब्ध असलेल्या मूलभूत सुविधेद्वारे थेट अदा करण्यासाठी प्रयत्न करण्यात यावे.
- १०) मार्गदर्शक सुचनामधील तरतूदी व मानकांनुसार शेतकऱ्यांने उपकरणे बसविलेली आहेत यांची खातरजमा केल्यानंतरच अनुदानाची रक्कम अदा करण्यात यावी.
- ११) ५०% लाभार्थी अल्प व अत्यल्प भूधारक प्रवर्गातील असावेत. त्यापैकी ३०% लाभार्थी महिला असाव्यात. अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमातीसाठी एकूण अनुदानाच्या १६% व ८% किंवा जिल्ह्यातील अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमातीच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणत निधी खर्च करण्यात यावा.

- १२) अर्ज स्विकारणे/लाभार्थ्याची निवड करणे या बाबतची कार्यवाही ऑनलाईन पद्धतीने विहीत मुदतीत करण्यात यावी.
- १३) लाभार्थ्याची यादी व त्यांना देण्यात आलेले अनुदान या बाबतची माहिती शासनाच्या सांकेतिक स्थळावर प्रसिध्द करावी.
- १४) योजनेचा सविस्तर त्रैमासिक प्रगती अहवाल पुढील त्रैमासिकाच्या पहिल्या महिन्याच्या १० तारखेपर्यंत त्याचप्रमाणे वार्षिक प्रगती अहवाल आर्थिक वर्ष संपल्यानंतर तीन महिन्यांच्या कालावधीत कृषि व सहकार विभाग, कृषि मंत्रालय, भारत सरकार यांच्याकडे पाठविण्यात यावा.
- १५) शाश्वत शेती अभियानाच्या सांकेतिक स्थळावर मंजूर वार्षिक कृति आराखडा प्रसिध्द करण्यात यावा. त्याचप्रमाणे प्रत्येक महिन्याला योजनेची भौतिक आणि आर्थिक प्रगती या बाबतची माहिती अद्यावत करण्यात यावी व मार्गदर्शक सूचनांसोबतच्या परीशिष्ट - III मध्ये राष्ट्रीय शाश्वत शेती अभियानाच्या सांकेतिक स्थळावर प्रसिध्द करण्यात यावी.
- १६) जनजाती उपयोजना (TSP) आणि अनुसूचित जाती उपयोजना (SCSP) या घटकांच्या भौतिक आणि आर्थिक प्रगती बाबतची माहिती कृषि व सहकार विभाग, कृषि मंत्रालय भारत सरकार यांच्याकडे मार्गदर्शक सूचना सोबतच्या परीशिष्ट - IV मध्ये प्रत्येक वर्षी सादर करण्यात यावी.
- १७) सुक्ष्म सिंचन संचांना मान्यता ही जिल्ह्याला ठरवून दिलेल्या भौतिक व आर्थिक उद्दिष्टांच्या मर्यादेत देण्यात यावी. कोणत्याही परिस्थितीत त्या वर्षाच्या मंजूर अनुदानापेक्षा जास्त रक्कमेच्या प्रस्तावांना मान्यता देण्यात येवू नये. आर्थिक वर्षात प्रस्ताव प्रलंबित राहिल्यास जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी यांना जबाबदार धरण्यात यावे.
- १८) राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियान, राष्ट्रीय कृषि विकास योजना आणि इतर योजनांमधून सुक्ष्म
- १९) सिंचन संचांसाठी दिलेल्या अनुदानासाठी स्वतंत्र लेखापुस्तक ठेवण्यात यावे.
- २०) सुक्ष्म सिंचन संचांसाठीच्या अर्जावर लाभार्थ्याने त्याचे छायाचित्र लावणे बंधनकारक करण्यात यावे.
- २१) लेखापरीक्षण अहवालातील प्रलंबित आक्षेपाची पुर्तता करून त्याबाबतचा अहवाल कृषि व सहकार विभाग, कृषि मंत्रालय, भारत सरकार यांच्याकडे पाठविण्यात यावा.

८. सदर घटकाकरीता केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचना विचारात घेवून त्यानुसार या कार्यक्रमाची अंमलबजावणी राज्यातील सर्व जिल्ह्यात करण्याकरीता आवश्यक मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याकरीता तसेच सुक्ष्म सिंचन उत्पादकांची नोंदणी करण्याकरीता संचालक (फलोत्पादन), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे. अनुदान वाटपाची कार्यवाही चालू आर्थिक वर्षातच पुर्ण करण्यात यावी.

९. सदर कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करताना संदर्भाधीन अनुक्रमांक १ येथील केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचना तसेच संदर्भाधीन अनुक्रमांक २, ५ व अनुक्रमांक ६ येथील पत्रांमधील अटी/सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१४०७०७१७१९०२१२०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(श्रीरंग वि. जाधव)

उपसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.मंत्री (कृषि व पणन) यांचे खाजगी सचिव
२. मा.मंत्री (फलोत्पादन) यांचे खाजगी सचिव
३. मा.राज्यमंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव
४. मा.राज्यमंत्री (फलोत्पादन) यांचे खाजगी सचिव
५. अ मु स (कृषि) यांचे स्विय सहाय्यक
६. कुलगुरु, (सर्व कृषि विद्यापिठे)
७. प्रधान सचिव (ग्रामविकास), ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
८. प्रधान सचिव (ला.क्षे.वि.), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
९. प्रधान सचिव (रोहयो व जलसंधारण), ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
१०. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे (१० प्रती)
११. आयुक्त (सहकार), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१२. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य कृषि उद्योग विकास महामंडळ, अंधेरी, मुंबई.
१३. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ, अकोला.
१४. जिल्हाधिकारी (सर्व)
१५. मुख्य कार्यकारी अधिकारी (सर्व जिल्हा परिषदा)

१६. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, वसुंधरा पाणलोट विकास यंत्रणा, पुणे
१७. राष्ट्रीय कृषि संशोधन परिषद (ICAR)
१८. संशोधन संचालक, महात्मा फुले कृषी विद्यापिठ, राहुरी
१९. संशोधन संचालक, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापिठ, परभणी
२०. संशोधन संचालक, डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापिठ, दापोली
२१. संशोधन संचालक, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापिठ, अकोला
२२. सर्व संचालक, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
२३. संचालक, महाराष्ट्र राज्य बीज प्रमाणीकरण यंत्रणा, अकोला
२४. संचालक, वसंतराव नाईक राज्य कृषि प्रशिक्षण संस्था, नागपुर
२५. संचालक, कृषि हवामान शास्त्र विभाग, पुणे
२६. भारतीय हवामान शास्त्र विभाग, पुणे
२७. विभाग प्रमुख, एकात्मिक जल व्यवस्थापन, महात्मा फुले कृषि विद्यापिठ, राहुरी
२८. विभाग प्रमुख, सिंचन व निचरा अभियांत्रिकी, महात्मा फुले कृषि विद्यापिठ, राहुरी
२९. विभाग प्रमुख, सिंचन व निचरा अभियांत्रिकी, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापिठ, परभणी
३०. विभाग प्रमुख, सिंचन व निचरा अभियांत्रिकी, डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापिठ, दापोली
३१. विभाग प्रमुख, सिंचन व निचरा अभियांत्रिकी, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापिठ, अकोला
३२. सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक
३३. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी (सर्व)
३४. सर्व प्रकल्प संचालक (आत्मा)
३५. व्यवस्थापकीय संचालक, जिल्हा अग्रणी बँक (बँक ऑफ महाराष्ट्र, लोकमंगल, पुणे)
३६. सर्व कृषि विकास अधिकारी/सर्व उपविभागीय कृषि अधिकारी/सर्व तालुका कृषि अधिकारी/सर्व मंडळ कृषि अधिकारी
३७. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
३८. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परीक्षण) महाराष्ट्र - १/२ मुंबई/नागपुर
३९. संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई
४०. संचालक, लेखा व कोषागार, मुंबई
४१. मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नवी मुंबई, वाशी.

४२. उप मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, कोकण/ नाशिक/ पुणे/ औरंगाबाद/
अमरावती/ नागपुर
४३. उप संचालक, लेखा व कोषागारे कोकण/नाशिक/पुणे/औरंगाबाद/अमरावती/नागपुर
४४. सर्व कार्यासने व पर्यवेक्षिय अधिकारी (कृषि) कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
४५. निवडनस्ती